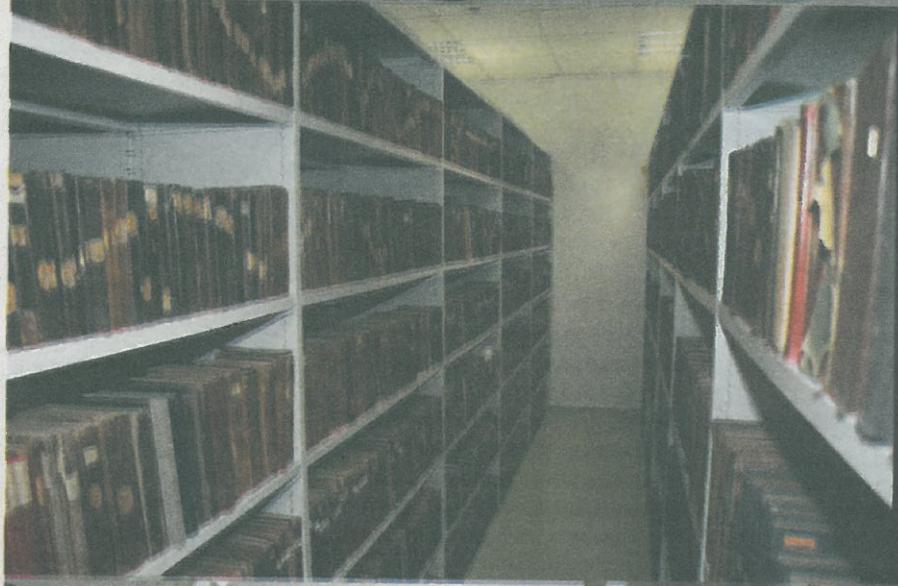

Pogledi

REUF BAJROVIĆ
JE LI SEDAM
HDZ-ova BILO
U BRUXELLESU?

Gazi Husrev-begova biblioteka

**PRIČA POČELA
1537. GODINE
I JOŠ TRAJE**

Foto: Didier TORCHE

Gazi Husrev-begova biblioteka

Priča počela 1537. godine i još traje

Dok stojite pored rukopisa, složenih u depoima i ormarima, koji se otvaraju na karticu ili na dugme, ili se iznenada pojavljuju na klizećim policama, dobijate utisak kao da ste u gradskoj četvrti. A u gradu žive samo knjige

Dva ulaza u GHB

Evo, sada ćete odmah saznati šta osjeća neko ko je imao čast da ga dvije znamjen obdarene, strpljive i osobe koje nadasve vole ono što rade, skoro dva sata provedu po cijelom kompleksu od oko 6.000 kvadratnih metara nove Gazi Husrevbegove biblioteke, čija je obnova, u duhu Gazijinog vakufa, završena zahvaljujući prijateljskoj državi Katar.

Kada se ekipa Oslobođenja rastala od mr. Zehre Alispahić i direktora GHB dr. Mustafe Jahića, koji su bili naši vodiči, gotovo da im nismo znali reći ni obično hvala. Toliko nas je opilo to ogromno, fascinantno carstvo knjige, znanosti i svega što joj pripada, da su nam oči na kraju, iznova se našavši u kaldrmisanoj avlji koju dijele Gazijini vakufi, Biblioteka, Hanikah i Medresa - zasuzile. Od ljepote svega što su vidjele i onoga što smo udahnuli razdrmanim čulima.

Još se nza kada će novo zdanje ove - u cijeloj Evropi, a i šire - jedinstvene riznice blaga, zvanično otvoriti svoja vrata onima na koje je 1537. godine mislio bosanski namjesnik Gazi Husrev-beg, napisavši u Vakufnami, pored ostalog: "Od novca kojiji preteče za gradnju Medrese kupi dobrih knjiga, koje će se upotrebljavati u spomenutoj medresi, da se njima koriste čitaoci i da iz njih prepisuju oni koji se bave naukom."

Gazi Husrev-begova širina

"Tu se vidi i Gazi Husrev-begova širina, i obrazovanost, i predvidljivost, jer on nije mogao tada reći: treba učiti matematiku, fiziku, biologiju, ali je znao da će biti takvih nauka kojih nije bilo u njegovo vrijeme", govori direktor Jahić, podsjećajući na to da prva knjiga u islamskoj

civilizaciji Kur'an ima i naziv El-Kitab: "Što znači - knjiga. Tu je ta simbolika... Jer, u islamskoj civilizaciji imamo i starijih tekstova, recimo, predislamska džahilijetska poezija, koja je, međutim, tek stoljeće i po poslije Kur'ana sabrana u knjigu", nastavlja dr. Jahić.

A i magistrice Zehri, najdragocjenije u cijeloj priči oko Biblioteke, obnovljene u duhu novog vremena, zahvaljujući nemjerljivo vrijednom daru Bosni i Hercegovini prijateljske države Katar - jeste: povratak univerzalnim vrijednostima: "I onom kur'anskom Ikre, koji poput rijeke traje i ne prestaje. Te rijeke su zapljenjene i BiH kroz institucije vakufa, kroz Gazi Husrev-begovu biblioteku i do današnjeg dana ostaju. Dakle, veliki vakif je svoju viziju upravo ovakve multifunkcionalne biblioteke na neki način izradio, i eksplicirano i implicirano, kroz vakufnamu, prožetu činjenicom da je sve prilagodljivo vremenu i prostoru, i kod tog vizionarskog duha velikog Husrev-bega ništa nije zakovano."

Zato je i svaki udar na instituciju vakufa katastrofa, primjećuje magistrica, prisjećajući se riječi rahmetli hafiza Traljića da su se svima onima koji su oskrnavili vakufsku imovinu posljedice manifestirale još za njihova života: odrazile su se na njihove porodice. Nestalo ih je, jednostavno.

Unutrašnjost kao i spoljašnji zidovi zdanja u srcu sarajevske Baščaršije svijetle su boje i ta, gotovo pršteća, bjelina stvara utisak da je prostor još veći nego što stvarno jeste, da je bez granica, kao što je i svaka misao svakog od oko stotinu hiljada tamošnjih kodeksa rukopisa, štampanih knjiga, časopisa i dokumenata, na arapskom,

Uzbudjenje je ipak bil

Foto:Didier TORCHE

U MUZEJU

Divili smo se levhama, bešiki, čevrmama, kaligrafiji, priborima za pisanje, Muvekitovim spravicama za izračunavanje vremena, alemu Kaimijinog bajraka, satovima, globusima... i na kraju, kao da se u životu baš uvijek zatvara krug, čekalo nas je veliko iznenadenje. Pred nama se odjednom ukazaše nišani, kamene ploče s tarihim

turskom, perzijskom, bosanskom i na raznim drugim jezicima. Među njima su i rukopisi koje je uvakufio Gazija.

U sobi direktora, kroz prozor vidimo vrhove kubeta Kuršumlije medrese, pa nam se u trenu učini da je pred nama ogromno slikarsko platno. Sve na šta tu padne oko zaslužilo je pažnju, tišinu, divljenje.

Neponovljiv doživljaj

"Radeći film za potrebe Muzeja Biblioteke, helikopterom smo se nisko spustili i, snimajući iz ptičje perspektive, polako smo uranjali u ovaj ambijent. To je bio neponovljiv doživljaj," prisjeća se mr. Zehra. Direktor prihvata njen prijedlog da prvo obiđemo dio gdje se čuvaju najveće dragocjenosti Biblioteke, tamo gdje su rukopisi oko 20.000 većih ili manjih djela iz islamskih nauka, orientalnih jezika, filozofije, astronomije i iz drugih oblasti, napisanih ili prepisanih u raznim dijelovima svijeta, i koje su u BiH uglavnom donosili bošnjački studenti, najčešće nakon školovanja u Mekki, Medini, Kairu, Bagdadu...

Ulaskom u taj dio Biblioteke prešijeca se dah već i samom spoznajom da ste okruženi rukopisima dragocjenim po svim svjetskim standardima. Temperatura je između 18 i 20 stepeni, vlažnost je

uvijek oko 50 procenata, a to omogućavaju specijalni uređaji koji bđiju nad svim što može zaprijetiti: lo-povima, požarima... Direktor skreće pozornost na davnjačji sistem katalogizacije knjiga, koje, pore-dane jedna do druge, daju neprekinitnutu cik-cak liniju. Čim se izvuče jedna knjiga, linija se prekida.

"Sada mi je jasno kako je hafiz Traljić odmah znao da li mu nedostaje neka knjiga," opet se Zehra prisjeća rahmetlije, koji je u Vijećnici bđio nad orientalnim rukopisima i sve ih u ratu sačuvao. Uzbudjenje je ipak bilo najveće nakon što smo ušli u trezor, s raritetima nulte kategorije. Tu je "Ihhau ulumi d-din," koji je na arapskom napisao Ebu Hamid Muhammed el-Gazali. Autor je umro 1111. godine, a prema godini koja stoji na stranicama rukopisa, prijevod je nastao pet godina ranije: "Evo", pokazuje direktor, "čim je prepisivač napisao 'Radijallahu anhu' (Bog bio zadovoljan s njim), znači da je autor bio živ. Da nije bio, napisao bi 'Smilovao mu se Bog' (Rahime ulha)."

"Stamparija je relativno kasno ušla u islamsku civilizaciju, a i kada se to desilo, nisu se prestale prepisivati knjige. Smatralo se da se na neki način ponižava knjiga stavljanjem u stroj, da se više cijeni ako se prepisuje, jer se tada više ugradi se-

U trezoru

najveće nakon što smo ušli u trezor, s raritetima nulte kategorije

be i zato je svaki rukopis, na izvještan način, original", objašnjava dr. Jahić. I dodaje da se u GHB razmišlja i o nastavku rada na registru prepisivača. Započeo ga je r. prof. Muhammed Ždralović.

GHB, u kojoj je sada 20 zaposlenih, a uskoro će dobiti deset novih, posjeduje i dosta autografa, prvih primjeraka: "Imamo gotovo sva taka djela šejh Juje. Radio sam disertaciju jednog njegovog djela, i on tako citira neke rukopise. Nađem ih i na njihovim marginama nađem njegove bilješke", govori dr. Jahić, sa strašću koja danas sve više izumire. Posebno nas oduševljavaju rukopisi "Divana", na perzijskom jeziku, hafiza Širazija (um. 1389.), ilustriranog prelijepim minijaturama, i rukopis Al-Džamijevog "Divana", prepisanog u Mekki 1575. godine, koji ubrajuju u najljepše primjerke orientalne kaligrafije GHB. Na policama su i mushafi. Neki optočeni srebrom, neki u kutijama od čipkanog metal-a, mnogi pozlaćeni. Najmanji je u crvenoj kožnoj kutijici. Najveći su dva džuza, iz banjalučke Ferhadije. "Ovdje su od prije rata, inače ih ne bi sada ni bilo", kaže direktor, a ti mushafi, vanredno lijepi kaligrafije, ukrasa i poveza, sa utisnutim rozetama na koricama, zasluzuju poseban tekst. Među njima je i Mushaf što ga je za Gazi Husrev-begovu džamiju dao prepisati i uvakufiti Fadil-paša Šerifović, označen učenjem Kur'ana na sedam načina. Musaf je prepisao Dagistani, sa Kavkaza, 1849. godine, a precizno su navedeni prijepisi, kojima su se služili njegovi prethodnici. Njihova imena su kao ona Zehrina rijeka koja ide ka izvoru.

Zašto Zehra uzdiše

Gazi Husrev-begova biblioteka je prvo bila medresanska, ali nakon što je sakupljeno mnogo knjiga, na poticaj tadašnjeg namjesnika Topal Osman-paše, 1863. godine, pored munare Begove džamije dograđena je za nju jedna prostorija. Tu je bila do 1935. i kako se fond sve više povećavao, prelazio je na lokacije s druge strane rijeke Miljacke: u zdanju ispred Careve džamije, prvo u jedno krilo, pa u drugo, ostajući tamo do aprila '92. od kada osam puta seli. "No, prije toga", podsjeća direktor, "šta je sve nije tralo, i Eugen Savojski i razni drugi pljačkaši, veliki i mali." U godini 1941. u ratnom Sarajevu, izbio je požar, koji zamalo nije progutao ovu biblioteku, ali to se nije desilo, zahvaljujući požrtvovanosti fratra Permana, iz obližnje Crkve sv. Ante, što je za dr. Jahića samo jedan od sarajevskih, bosanskih znakova dobrote i plemenitosti. Nažlost, takve i slične priče mnogi još nisu ni čuli, a svaka zasluzuje tekst. Ali, sada, dok stojite pored rukopisa, složenih u depoinima i ormari, koji se otvaraju na karticu ili na dugme, ili se iznenada pojavljuju na klizećim policama, dobijate utisak kao da ste ugradskoj četvrti. A u gradu žive samo knjige.

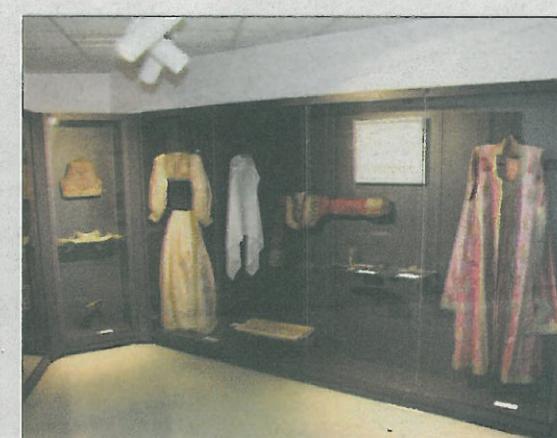
Zehra uzdiše. Ne krije da bi - kad bi bilo moguće - voljela dolaziti svaki dan u GHB, čiji osnovni fond čine rukopisi i rukom pisane knjige, na orientalnim jezicima i na bosanskom jeziku (na arebici), a zatim i štampane knjige na orientalnim jezicima (tu je i nekoliko knjiga iz prve istanbulске štamparije), štampane knjige na bosanskom i drugim

U restauratorskom odjelu

Učionica

Detalj iz muzeja

Mr. Zehra pred Kuršumlijom

jezicima, prve štampane knjige bosnjačkih i bosanskih autora... Dok ih posmatramo kako izravljaju iz tih svemirskih zona, pitamo se kako je moguće ne prisjetiti se onoga što je maločas govorio dr. Jahić: "E, kada bi Gazija, čije je turbe preko puta Biblioteke, mogao ustati prije roga Azrailovog, pa da vidi ovo što je sada pred našim očima!"

U međuvremenu svi rukopisi su mikrofilmovani, digitalizirani i katalogizirani. Naravno, ničeg od toga ne bi bilo bez prijateljske pomoći iz Malezije, iz Londona (Fondacija Furkan), iz Dubaja. Do rata je GHB imala samo tri knjige kataloga - oko hiljadu i po rukopisa je bilo tu uvedeno - a prije dva mjeseca uvedena je i 18. knjiga, posljednja

knjiga kataloga.

Obilazili smo i prostore sa sidžilima, s idžazetnamama, s vakufnama, s raznom dokumentacijom, arhivom, novinama, fotosima, sa skenerom kakvog nadaleko nema, a koji je, vjerujte nam na riječ - i nema veze s popisom - upravo kada smo dolazili skenirao Bosnu, službeni list Vilajeta bosanskog. Od 1866. pa naredne 22 godine, Bosna je uporedo izlazila na dva pisma: cirilicom na bosanskom jeziku i arapskim pismom na turskom jeziku!

Skeniranje lista Bosna

"Sada svi koje to interesuje mogu znati što ova biblioteka posjeduje i zahvaljujući najsavremenijoj in-

formatičkoj opremi mogu to koristiti, bez obzira na to gdje se nalaze", ističe direktor, otvarajući pričom o virtualnoj GHB vrata kroz koja se nazire fascinantna njena budućnost, ali i napominjući da su, sebepom Gazijinog vakufa, digitalizirani i katalogizirani i drugi dragocjeni bh. rukopisi: Nacionalne biblioteke (blizu 900 rukopisa), Istoriskog arhiva (preko 1.000 rukopisa), blizu 1.000 rukopisa iz Arhiva Hercegovine, ali i rukopisi nekoliko biblioteka koje Gazijina biblioteka baštini. Danas je, inače, dio fonda ove ustanove (odnedavno i članice Sarajevskog univerziteta) i nekoliko otкупnih zbirk privatnih biblioteka, kao što je Mehmeda Handžića i dr. Muhameda Hadžijahića, te i nekoliko poklonjenih biblioteka, poput one Sinanudina ef. Sokolovića, porodice Čaršimamović, sestara Đumišić i dr.

Već 2.000 osoba posjeduje člansku karticu Biblioteke. Oni će u specijalne ormariće ostavljati svoj prtljag, a u posebno opremljenu salu ulaziti samo s olovkom, mobitelom ili laptopom. Sve tamošnje prostorije su povezane liftom, tako da knjigu nikao ne nosi, nego ona liftom biva prenošena iz magacina do

MUSHAFI

Neki optočeni srebrom, neki u kutijama od čipkanog metal-a, mnogi pozlaćeni. Najmanji je u crvenoj kožnoj kutijici. Najveći su dva džuza, iz banjalučke Ferhadije. "Ovdje su od prije rata, inače ih ne bi sada ni bilo", kaže direktor, a ti mushafi, vanredno lijepi kaligrafije, ukrasa i poveza, sa utisnutim rozetama na koricama, zasluzuju poseban tekst. Među njima je i Mushaf što ga je za Gazi Husrev-begovu džamiju dao prepisati i uvakufiti Fadil-paša Šerifović

ORIGINALI

"Štamparija je relativno kasno ušla u islamsku civilizaciju, a i kada se to desilo, nisu se prestale prepisivati knjige.

Smatralo se da se na neki način ponavlja knjiga stavljanjem u stroj, da se više cijeni ako se prepisuje, jer se tada više ugradi sebe i zato je svaki rukopis na izvještan način original", objašnjava dr. Jahić

čitaoca. No, da se nalazimo u doista posebnom kompleksu, koji ima i dvoranu s 200 mjestima, shvatili smo pogotovo ušavši u dio gdje se knjige restauriraju ili takoreći liječe. Prvi je utisak bio da smo u laboratoriji NASA. Oko nas specijalni uređaji. Može se tu praviti i prirodni papir. Dr. Jahić sa neke od polica uzima jednu od raznobojnih kesa. Prikazuje nam gdje se sipa voda, gdje se usipa sadržaj kese, kako se zatvara poklopac, kako se voda naglo izbacuje, a papir ulazi u šupljine bolesnog štampanog lista. S rukopisima se postupa nježnije. Vode nas i u taj restauratorski odjel. Trenutno je tu samo Mevludin Kost. Nedavno je bio u Francuskoj, na kursu.

Naravno da smo morali obići i Muzej Gazijine biblioteke, gdje smo se nagledali artefakata koji se odnose na historiju pismenosti u BiH, ali i uopće na kulturu. Divili smo se levama, bešiki, čevrmama, kaligrafijskim spravnicima za pisanje, Muvekitovim spravnicima za izračunavanje vremena, alemu Kaimijinog bajraka, satovima, globusima... i na kraju, kao da se u životu baš uvijek zatvara krug, čekalo nas je veliko iznenadenje. Pred nama se, odjednom, ukazaše nišani, kamene ploče s tarihima. Prije mnogo, mnogo godina, kao što i počinju bajke, uoči jednog Kurban-bajrama, trajajući za ovom zbirkom kamene prošlosti neprocjenjive vrijednosti, ekipa Oslobođenja je stigla do Jarčedola, jer su nam rekli da je ona tamo sklonjena. Zamalo naš fotoreporter da slomi vrat, pentrajući se, kako bi provirio u odškrinute prostorije. Vratili smo se praznih ruku. Samo što nije novi Kurban-bajram, a oni sami dodoše pred nas, u svoj svojoj ljepoti. **Edina Kamenica**